

ריח התכחותם למסורת נודף בהם. ואין להרהר אחריו על כך כי ודאי הוא, שלא הסביר להם פנים כי אם לצורך פרשנותו, וטעמו ונימוקו עמו. אולם מהתימה שבפירושו לויקרא כג, כז אברבנאל אומר בגילוי לב, שהוא מסרב לקבל את הפירוש המסורתי אשר הראב"ע דוגל בו בשם בעלי הקבלה ודוחה על ידו את הדיעה המנוגדת של חכמי הקראים הוותיקים. הראב"ע כותב: "אחר שהכתוב אמר 'והתענג' ²²⁶ בדשן נפשכם' (ישעיה נה, ב) ידענו כי הענוי הפך התענוג והוא הצום... ואחר שיש לנו קבלה ²²⁷ אין צורך לחפש. ואין 'עניתי בצום נפשי' (תהלים לה, יג) ראינו, בעבור זכר צום ²²⁸. והכלל כל עינוי שימצא במקרא דבק עם נפש הוא הצום" ²²⁹. ברור, שהראב"ע נתכוון כאן לסתור את דעת הקראים, שהתורה אסרה ביום הכיפורים כל דבר המשמח את הלב ושגם אבילות בכלל ²³⁰. וכן העיד באמת הרמב"ן בפירושו לפסוק: "כבר ביאר רבי אברהם כל כל ענוי שימצא במקרא דבק עם הנפש הוא הצום, לסתום פיהם של הקראים מחוקי השם". אבל אברבנאל אינו מתחשב כלל במהותו של הפירוש הזה ושולל אותו בלי משוא פנים: "הנה הראב"ע כתב בסדר אחרי מות, שלא יאמר ענוי נפש כי אם על הצום בלבד, שהוא הפך האכילה והשתיה... וקבלת חז"ל כך היא. וחזק מכבוד תורתו אין הדבר כן, כי הנה עם היות שכל צום הוא ענוי לא יתהפך שיהיה כל ענוי צום" ²³¹. ולא עוד אלא שאברבנאל מודה כאן, שיש לכללו של הראב"ע

רצפה", בשמואל-ב כא, כח-כט. כאן קרוב לוודאי, שאברבנאל העתיק את הדברים מספר המבחר לבמדבר שם, דף כה, ע"ב. ע"י עוד פירוש אברבנאל לדברים כא, י (דף צג, ע"א, דף עב, ע"ב: "שהמשומד", במקום: "שהיוצא מכללם" (בדפוס סביוניטה ש"א, דף עב, ע"ב: "שהמשומד", במקום: "שהיוצא מכללם") אשתו מגורשת, לפי שיחשבוהו למת, מטעם 'ויאשם בבעל וימות' (הושע יג, א); כמו ב'גן עדן' לאהרן בן יוסף הנ"ל, דף קמו, ע"א: "מי שנשתמד אשתו פטורה להנשא לאיש אחר, שהוא נחשב כמת, שנאמר 'ויאשם בבעל וימות', ובעלי הקבלה לא פטרוהו אלא בגט".

226 כך הוא בפירוש הראב"ע הנדפס ב'מרגליות טובה', דף צט, ע"ב: 'והתענג' בהא, כמו בישעיה, אבל בכמה מדפוסים שלנו בטעות: 'ותתענג' בשתי תוין.

227 שהעניוי הוא אבדת הנפש על ידי אכילה ושתייה. ע"י 'ומא דף עד, ע"ב. 228 ע"י פרקי דרבי אליעזר פרק כט: "ענוי הצום מנין, שנאמר 'עניתי בצום נפשי'". אבל לדעת הראב"ע אין ראייה מן הפסוק הזה, משום שניתן היה לומר הואיל והכתוב הקפיד להזכיר כאן 'בצום', מכלל שיש עינוי נפש בלי צום. לכך מוטב שנסמוך על הקבלה "ואין צורך לחפש".

229 ע"י פירוש הראב"ע לויקרא טז, כט. וכן ב'יסוד מורא', שער ג, דף כא, ע"א-ב: "וככה עשו קדמונינו ז"ל ביום הכפורים, שהוא אסור באכילה וזהו העקר, כי כל עינוי דבק עם נפש בכל המקרא הוא צום". רנה"י מעיר (בביאורו לויקרא שם) על כלל זה (שכל עינוי הדבק במקרא עם הנפש הוא הצום): "ויפה דבר (הראב"ע), והכלל שנתן אמת ויש לו יסוד במשפט הלשון". ע"י עוד התורה והמצוה לויקרא שם. 230 ע"י אשכול הכפר, סי' רמח שכל דרכי אבילות הן בכלל עינוי יום הכיפורים, ש"לא ינום ולא יישן כמנהגות, ולא יריח בשמים וימשח גופו במור ואהללות, ולא ישמע כלי שיר לשמח לבבות... כי כן דרך האבלים להשתבר באורך גלותם". אבל בספריהם של הקראים המאוחרים (המבחר, גן עדן, אדרת אליהו) ניכרת נסיגה חשאית מן הדיעה הזאת.

231 ע"י פירוש אברבנאל לויקרא כג, כז (דף סז, ע"א).